

Folyószabályozások és vízlépcsők - hidrogeográfiai változások következményei ártéren (szigetközi esettanulmány)

Szabó Mária

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A folyókat és a hozzájuk kapcsolódó ártereket egészen a közelmúltig ún. egy dimenziós ökológiai rendszernek tekintették, amelyet alapvetően a folyóvíz környezeti paraméterei határozzák meg. Az utóbbi néhány évtizedben azonban egyre nagyobb figyelmet fordítanak az egyéb funkcionális dimenzióra is, mint a laterális (folyó – ártér kapcsolatok), vertikális (felszíni víz – talajvíz interakciók) valamint az idődimenzióra (a különböző időskálán végbemenő ökológiai és földtörténeti folyamatok). Az előadás a folyó – ártér rendszert helyezi középpontba, tekintettel arra, hogy a tájváltozások szempontjából ez a kiemelten fontos tényező.

Az árterek meghatározó ökológiai tényezője az áradásos és kiszáradt időszakok ciklusa. A természetes árterek hidro-, morfo-, talaj-, és biodinamikai folyamatai szabják meg a változatos tájszerkezetet és a hozzá kapcsolódó funkciókat. A fent említett dinamikák egymással komplex és sokféle kapcsolatban állnak. Az elmúlt másfél évszázad emberi beavatkozásai a Kárpát-medencében a vizes élőhelyek, a térben és időben változó árterek leromlását eredményezték. Az emberi tevékenység hatására változott a táj szerkezete, funkciója, degradálódott az élővilág és csökkent tájaink esztétikai értéke.

Az ártéri tájra jellemző a térben és időben mozaikos és változó szerkezet, a kiemelkedően nagy ökológiai- és tájdiverzitás és az ún. ökoton jelleg. Ezt a mozaikosságot és vizes élőhely (wetland) funkciót jelentős mértékben módosította a mezőgazdasági tevékenység, a település- és infrastruktúra fejlesztés, a hajózás, a folyószabályozások, a vízrendezések (elsősorban a csatornázások) és a vízierőművek építése. Mindez megnyilvánul az összefüggő nagyobb tájfoltok feldarabolódásában és izolációjában, melyek tájökológiai és természetvédelmi szempontból egyaránt károsak.